

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 371(477)

Ганна Кільова, кандидат психологічних наук,
начальник відділу керівних кадрів департаменту роботи з кадрами вищої школи та
державної служби МОН України,
м. Київ

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюється питання становлення та розвитку економічної освіти в Україні, напрямки її реформування на сучасному етапі.

Ключові слова: освіта, навчання, розвиток, система освіти, менеджери, виховання, становлення національної школи.

В статье освещается вопрос становления и развития экономического образования в Украине, направления ее реформирования на современном этапе.

Ключевые слова: образование, учеба, развитие, система образования, менеджеры, воспитания.

In the article the question of becoming and development of economic education lights up in Ukraine, directions of its reformation on the modern stage.

Key words: education, studies, development, system of education, managers, educations, becomings of national school.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку економічна освіта країн Європейської співдружності переживає процес реформування, найсуттєвішою ознакою якого є зближення, створення єдиного простору, вироблення критеріїв підготовки фахівців з вищою економічною освітою. Оскільки цей процес вже розпочався в більшості західних країн, можливим стає виявлення певних особливостей, характерних для економічної освіти більшості з них.

Зазначимо, що в ході аналізу зарубіжної літератури з даної проблеми ми виділили наступні закономірності країн, які здійснюють підготовку і виховання молоді до сучасної економічної освіти. Високий рівень освіти, знання прирівнюється до “людською капіталу” кожної країни, що примножується значною мірою за рахунок співпраці з іншими, насамперед прикордонними країнами-сусідами. Широкий розвиток науки і освіти є потужним джерелом економічного зростання [3].

Аналіз останніх публікацій. Освіта в Україні надається належна увага, у світ друком виходить журнали, а також підручники та навчальні посібники відомих вітчизняних авторів, О. Вишневський [2], М. Вачевський [3], В. Зайчук [4], І.А. Зязюн [5], Р.В. Гурак [6], В. Кремень [7], К.М. Левківський [8], В.М. Мадзігон [9], С.М. Ніколаєнко [10], О. Шпак [12], В.П. Шепотько [13], які відповідають вимогам сьогодення, щоб готувати молодь до вибору професії та орієнтації в ринковому середовищі і підготовки до педагогічної діяльності.

Мета статті. Визначити основні завдання реформування освіти, формування нового типу становлення та розвитку освіти в Україні на сучасному етапі реформування суспільства, особистості в ринковій економіці, підготовки менеджерів освіти на всіх ланках навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Україна на час проголошення Незалежності, успадкувала від попередніх часів досить розвинену та широко розгалужену систему освіти, яка охопила 24,5 тис. дошкільних закладів, 20,9 тис. загальноосвітніх шкіл, 1242 професійних, 735 середніх спеціальних закладів та 156 вищих навчальних закладів, аспірантуру з 300 наукових спеціальностей та докторантуру. 518 навчальних закладів та підрозділів підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, 2164 заклади та установи позашкільного навчання та виховання.

За чисельними показниками мережа навчальних закладів України відповідала рівневі більшості розвинених країн світу. Кількість студентів вищих навчальних закладів у 1990 році становила 170 на 10 тис. населення. Україна за цим показником передувала на одному рівні з Німеччиною та Японією, набагато випереджала Англію, поступаючись лише США. Загальна середня освіта була обов'язковою, всі форми навчання – безплатними. Функціонувала мережа позашкільних закладів, у яких здійснювалося естетичне та фізичне виховання дітей, підлітків та молоді, залучення їх до науково-технічної творчості, як відзначено в [13].

Відзначимо роботу С. Ніколаєнка в якій доктор

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

педагогічних наук, професор належним чином розкриває всю систему розвитку та становлення освіти в Україні в даний час [10, 3 – 15].

Освіта – це основа прогресу людства, пріоритетна галузь внутрішньої політики держави. Нині завдання системи освіти і науки України, кожного освітянина, науковця – зробити все можливе для стабілізації в суспільстві, переходу до ефективної праці заради майбутнього нашої країни та молоді. Освіта є могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу, відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, запорукою громадянського миру і майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, повноправного члена європейської спільноти.

На початку нового тисячоліття істотно зросла роль освіти в сучасній цивілізації. Вона повинна відіграти важливу роль у створенні гуманнішого світового порядку зі справедливим розподілом економічних благ і прихильною до людини політичною владою. Європейський досвід переконливо свідчить: чим вищим є рівень освіти населення, тим краще живуть люди, досконалішими є демократичні засади розвитку суспільства.

Освіта не може зупинятися на одному місці, відповідно до нових вимог повинні змінюватися підходи до навчання й виховання, має оновлюватися зміст програм. Тільки за таких умов освіта зможе стабільно виконувати своє суспільне призначення – виводити молоду людину на життєву дорогу, готувати до входження у гуманітарний контекст світової цивілізації, формувати високий рівень професійних компетенцій до ринку праці.

Призначення сучасної освіти полягає в тому, щоб передати людині глибокі загальнокультурні основи, розвинути її здібності й задатки, здатність пристосуватися до динамічних умов особистого, соціального і професійного життя, сформувати у процесі навчання високі професійні компетенції фахової підготовки [3].

Сучасна українська освіта має відповідну структуру, як відзначає професор О. Вишневіський [2, 54] яка включає:

Загальна освіта – традиційно та згідно із законодавством – включає три ступені: початкова школа, основна школа і старша школа, які функціонують окремо або разом. Загальна тривалість навчання у середній школі в даний час 11 років.

Навчання у школі передуює дошкільна освіта, що здійснюється в дитячих яслах, садках, іноді у

недільних школах, дитячих будинках, у сім'ї. Кожна дитина у рамках підготовки до школи, повинна одержати тут певні знання, уміння та навички, передбаченні базовим компонентом дошкільної освіти у підготовчих групах садка.

Початкова школа є чотирирічною. До неї вступають діти шестирічного віку. Зберігаючи наступність із дошкільним періодом навчання, школа забезпечує учням елементарні уміння вчитися, а також мовленнєві, читацькі, обчислювальні уміння вчитися та навички, певні знання про довкілля і цілісність світу, духовний, психічний, соціальний і фізичний розвиток, становлення первинних ціннісних орієнтацій.

Основна школа дає базову загальну освіту як фундамент повної середньої освіти. Тут завершується становлення умінь та навичок самостійної діяльності, розширюється інформативне поле, і, відповідно, світогляд дитини, глибше диференціюються ціннісні орієнтації, змінюються воля і характер. На цьому етапі також виразніше виявляють себе схильності дитини до тієї чи іншої сфери діяльності, чим забезпечується наступний перехід до профілізації.

Старша школа є останнім етапом загальної середньої освіти, що характеризується глибшою диференціацією, профілізацією, підвищеною увагою вивчення окремих предметів. Цей ступінь повинен забезпечити остаточний вибір дитиною своєї професії і навіть частково допомогти їй набутти певної компетенції в обраній сфері.

Структура загальної середньої освіти включає також “супутні” і допоміжні навчальні заклади, зокрема:

- **гімназії** – (переважно II – III ступені) – з поглибленим вивченням окремих предметів і з певними вимогами до відбору учнів;
- **ліцеї** (III ступінь) – з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою;
- **спеціалізовані школи** (I – III ступені) – з поглибленим вивченням окремих предметів;
- **школи інтернати** (I – III ступені) – з частковим або повним державним утриманням;
- **приватні школи** (різних рівнів) , іноді трактовані як авторські;
- **спеціальні школи** (школи-інтернати) – для дітей, що мають особливі потреби фізичного або розумового характеру;
- **санаторні школи** (різних рівнів) – для дітей, що потребують тривалого лікування;
- **школи соціальної реабілітації** – для дітей, що потребують спеціальних умов виховання та ін.

Професійна освіта – здійснюється у вищих і середніх навчальних закладах – університетах,

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

академіях, інститутах, консерваторіях, коледжах, технікумах, училищах(педагогічних, медичних, мистецьких). Більшість з них – державні, але функціонують і самооплатні (господарсько-розрахункові) заклади.

На підставі державного ліцензування та акредитації всі ці заклади поділяються на чотири рівні:

1-й рівень – технікуми, училища та ін.;

2-й рівень – коледжі, число яких разом із закладами першого рівня сягло останніми роками 590;

3 – 4 рівні – університети, академії, консерваторії, інститути – всього останніми роками – 232.

При вищих навчальних закладах створюються різні дочірні наукові, навчальні та виробничі структури – інститути, центри, філії, лабораторії, коледжі, ліцеї, гімназії, відділення і т.ін.

Реформування системи вищої освіти передбачає перехід до ступеневої підготовки фахівців – “бакалаврів”, “спеціалістів”, “магістрів”.

З метою підвищення професійної кваліфікації та перепідготовки кадрів функціонує підсистема післядипломної освіти. Навчання в ній, як правило, пов’язане з механізмом переатестації спеціалістів, зокрема й учителів, як відзначає О. Вишневський [2].

Відзначимо, що сучасна система освіти в основних своїх рисах, напрямках, теоріях започаткувалась і набула поступу під впливом чітко окреслених філософсько-педагогічних ідей.

Вони набули логічної визначеності в кінці XVIII – початку XIX століття в творчості Коменського, Песталоцці, Фребеля, а пізніше Герберта, Дістервега, Д’юї та інших засновників наукової педагогіки, які створили так звану “класичну” систему чи модель освіти.

Ця модель еволюціонувала впродовж двох століть, змінювалась, удосконалювалась, але в своїх основних характеристиках (зокрема, цілях і змісті, формах і методах. Способах організації начального процесу і життя суб’єктів освіти) залишалися незмінною.

Усе більш очевидною стає реальність докорінної перебудови класичної освіти, яка вже не відповідає вимогам сьогодення і якщо ще не вичерпала себе повністю, то вже окреслює контури своєї нежиттєвості загострення кризових явищ.

Криза в світі виявляється передусім у тому, що дуже швидко прогресує тенденція розриву між системою освіти і реальними умовами життя суспільства. Освіта відстає від життєвих запитів, не врівноважує сподівань окремих особистостей і потреб суспільства. Більше того, освіта, завдяки потужності свого пошукового потенціалу і

незбалансованості міри “людина-природа”, є першопричиною обвальної світової катастрофи, передусім екологічної.

Як відзначає академік І. Зязюн в роботі [5] в даний час є три основні тенденції змін, що відбуваються у сфері сучасної освіти:

- світову тенденцію зміни основної парадигми освіти, криза класичної моделі і системи освіти;
- розробка нових фундаментальних ідей у філософії і соціології освіти, в гуманітарній науці;
- створення експериментальних і альтернативних шкіл;

- світову тенденцію інтеграції і гуманізації освіти – поступ освіти, закладів усіх типів у напрямку інтеграції у світову культуру – демократизація освіти;

- комп’ютеризація освіти та вільний вибір програм навчання;

Тенденція повернення до традицій вітчизняної освіти і культури, в яких спостерігається потужна “методологія і методика”, добре організована гуманітарна освіта на єдності вітчизняної світової культур [5].

Відзначимо також про розвиток освіти в столиці України (м. Київ). У місті створено всі умови для навчання дітей рідною мовою. Українською мовою навчається 91,5% учнів, що майже на 30% більше загальнодержавного показника. Працює 16 шкіл з російською мовою навчання, відкрито класи з вивченням івриту (у трьох школах та одній гімназії), польської (у трьох школах та одній гімназії), грецької, болгарської, татарської та інших національних меншин народів України. Крім того, функціонують п’ять недільних шкіл: татарська, німецька, литовська, грузинська, грецька.

Школа і освіта – всенародна справа, а не “монополія” органів освіти. Саме тому в місті створюється і вдосконалюється система державно-громадського управління освітою. Нині в кожній школі, гімназії, кожному ліцеї працюють органи учнівського і батьківського самоврядування. Створюються ради навчальних закладів і піклування.

З метою підвищення ролі навчального закладу в патріотичному вихованні дітей і юнацтва запроваджено символіку навчального закладу Києва.

Близько 123 тис. дітей (39% загальної кількості школярів міста) відвідують шкільні гуртки, спортивні секції, клуби за інтересами та інші творчі об’єднання.

У системі освіти м. Києва функціонує 51 позашкільний початковий заклад, у тому числі 19 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Із 75 тис. вихованців позашкільних закладів 40,4% займається художньою творчістю, 6,2 – туристсько-краєзнавчою, 4% – еколого-натуралістською роботою.

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дитячо-юнацькі спортивні школи столиці культивують 36 видів спорту, дев'ять з них мають статус спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву.

Серед дитячих художніх колективів 27 удостоєні звання "народний", 77 – "Зразковий". У 2000 та 2001 рр. 60 колективів стали активними учасниками заключних концертів Києва в межах Всеукраїнського огляду народної творчості. У нинішніх умовах початково-виховний процес у закладах освіти міста забезпечують 23 089 педагогічних працівників, в тому числі з вищою освітою – 18 328, незакінченою вищою – 890, середньою спеціальною – 998 осіб. Серед працюючих – 20 268 жінок-учителів, 87 заслужених учителів України, 38 – заслужених працівників освіти України, понад 4 тис. відмінників освіти України.

На базі міських педагогічних коледжів розпочато підготовку кадрів за додатковими спеціальностями: "психологія", "валеологія", "початкові класи", "фізкультура", "іноземна мова".

При Головному управлінні освіти і науки Києва створено Школу резерву керівників навчальних закладів. Із 99 слухачів 42 призначено директорами навчальних закладів.

У 33 професійно-технічних навчальних закладах міста ведеться підготовка молоді з 121 професії. Серед закладів 25 профтехучилищ, 6 вищих професійних училищ, 2 центри з підготовки та перепідготовки спеціалістів автосервісу та професійної перепідготовки військовослужбовців. Кожний другий випускник отримує дві і більше професій. 23 навчальні заклади профтехосвіти готують кваліфікованих робітників з отриманням повної загальної середньої освіти.

Освіта має бути спрямована на новий розвиток особистості, зміцнювати повагу до прав людини, основних свобод і миру, давати змогу усім людям брати активну участь у побудові вільного і рівноправного суспільства. Академічна спільнота є одним із найважливіших органів, які утверджують і переносять з покоління в покоління інтелектуальні та культурні цінності. Вищі навчальні заклади мають функції і завдання як державні, так і міжнаціональні.

Прискорення людського розвитку можливе лише на основі міцних партнерських відносин між основними складовими суспільства (різними країнами), державними структурами всіх рівнів, громадянським суспільством.

Європа створила загальноєвропейський освітній простір, межі якого задані Болонською декларацією. Болонська декларація та наступні нормативні акти, наведені у матеріалах декларацій, передбачають створення єдиного європейського освітнього простору із збереженням

усіх варіантів місцевих (національних) особливостей, але, водночас, необхідно виявити інваріанти, моменти, загальні для різних систем, що дозволять інтегрувати ці системи [8].

Висновки. Як відзначає академік В. Мадзігон, основною метою моделювання освітнього середовища майбутнього повинно бути виховання здорової, гармонійно і всебічно розвиненої особистості. Новизна ідеї полягає в тому, що ставиться завдання сформулювати соціально активну й відповідальну, творчо думачу і працьовиту особистість шляхом створення оригінальної системи безперервної освіти від народження дитини до входження її в самостійне життя [9, 173].

Перед ученими і педагогами-практиками ставиться завдання розробити й апробувати вихідні принципи та режим найсприятливішого розвитку природних задатків, інтересів і схильностей учнів, вийти на якісно новий рівень освітньо-виховного середовища, яке відповідало б вимогам часу, та умовам сучасної ринкової економіки.

1. Абашкіна Н.В. Професійна освіта у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. Черкаси. "Вибір" – 2002. – 322 с.

2. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навчальний посібник. – Дрогобич "Коло", – 2006. – 605 с.

3. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції: монографія. – К.: Професіонал. – 2005. – 364 с.

4. Зайчук В. Нормативно-правове забезпечення освіти в Україні// Вища школа. – 2002. – №2 – 3. – С. 11 – 12.

5. Зязюн І.А. Гуманістична парадигма в освіті: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 жовтня 1997 р. Одеса. – 1996. – С. 4–6.

6. Гурак Р.В. Законодавство України "Про освіту". Збірник документів. – К.: Видавництво Європейського університету. – 2002. – 206 с.

7. Кремень В.Г. Концепція гуманізму в становленні та розвитку професійної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 жовтня 1997 р.

8. Левківський К.М. Збірник нормативних документів щодо Болонського процесу. – К.: ПТЗО, – 2008. – 120 с.

9. Мадзігон В.М. Моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього. Біла книга. Національної освіти України. – К.: Інформаційні системи. – 2010. – С. 173.

10. Ніколаєнко С.М. Освіта в інноваційному поступі суспільства. – К.: Знання. – 2006. – 207 с.

11. Розвиток освіти в Україні. (1992 – 1993 роки). – К.: МОН України. – 1994. – 118 с.

12. Шепотько В.П. Розвиток освіти в Україні. Міністерство освіти України. – 1994. – 66 с.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2010